

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16.03.1963, sp. zn. 2 Cz 10/63, ECLI:CZ:NS:1963:2.CZ.10.1963.1

Číslo: 33/1963

Právní věta:

K otázce odpovědnosti hmotně odpovědného zaměstnance za manko, k němuž došlo v důsledku tvrzené krádeže peněz.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 16.03.1963

Spisová značka: 2 Cz 10/63

Číslo rozhodnutí: 33

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Náhrada škody zaměstnancem, Odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách

Předpisy: 71/1958 Sb. § 4

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalující podnik se domáhal na žalované zaplacení manka ve výši 9997,72 Kčs, které bylo dne 26. června 1961 zjištěno v prodejně, v níž žalovaná pracovala jako zástupkyně vedoucí prodejny. O tomto manku žalovaná tvrdila, že vzniklo tím, že jí byla odcizena částka 10 000 Kčs z neuzamčené zásuvky stolu, kam uložila peníze utržené za prodané zboží.

Obvodní soud pro Prahu 3 vyhověl žalobě, pokud jde o částku 5900 Kčs; co do zbytku žalobu zamítl. Odpovědnost žalované za vzniklou škodu posoudil podle ustanovení § 2 zák. č. 71/1958 Sb. a nikoli podle § 4 odst. 1 cit. zák., a to v podstatě s tím odůvodněním, že chybějící částka má sice povahu tzv. manka, že však tu jde ve skutečnosti o škodu způsobenou nedbalostí žalované, a to zejména s přihlédnutím k tomu, že existence této škody byla zřejmá před provedením inventarizace.

Městský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. V odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že bezpečnostními orgány bylo zjištěno odcizení uvedené částky a že dne 26. 6. 1961 byla provedena inventarizace, která vykazala schodek v částce 9997,72 Kčs. Nejde tu však o schodek ve smyslu ustanovení § 4 odst. 1 zák. č. 71/1958 Sb., neboť bylo třeba proučtovat i hlášenou ztrátu peněz v částce 10 000 Kčs. Je-li rozsah a důvod vzniku škody konkrétně zjištěn, např. v případě poškozeného nebo úplně znehodnoceného zboží, pak za takovou škodu, i když nastala na svěřených hodnotách, odpovídá zaměstnanec, který uzavřel smlouvu o hmotné odpovědnosti za podmínek § 2 a v rozsahu §

6 cit. zák. Při výpočtu náhrady škody mělo být přihlíženo k hrubému výdělku za posledních 6 kalendářních měsíců před zjištěním škody. Trojnásobek průměrného měsíčního výdělku podle § 6 cit. zák. by činil 6372,60 Kčs; odvolací soud však neshledal důvodu ke změně napadeného rozsudku, protože soud prvního stupně nesnížil povinnost žalované k náhradě škody podle § 7, ačkoli pro to byly podmínky. Odvolací soud snížil proto náhradu škody na částku 5900 Kčs, která byla již soudem prvního stupně žalujícímu podniku přisouzena.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že shora uvedeným rozsudkem byl porušen zákon.

Odůvodnění:

Smlouva o hmotné odpovědnosti je zvláštní pracovní smlouvou, z níž vzniká podniku nárok a zaměstnancům povinnost řádně opatřovat svěřené hospodářské prostředky a zásoby tyto vyúčtovat. Bude-li zjištěno na zásobách převzatých k vyúčtování manko přesahující stanovené normy nebo jiná škoda a ztráta, která se projeví jako schodek, jsou povinni hmotně odpovědní zaměstnanci nahradit škodu, pokud se nezproští zcela nebo zčásti odpovědnosti (§ 4 odst. 1 zák. č. 71/1958 Sb.).

Mají tedy tito zaměstnanci jednak primární závazek z této smlouvy plynoucí, tj. závazek vyúčtovat převzaté zásoby zboží, a jednak sekundární závazek, tj. závazek zaplatit vzniklé manko.

Podle vyúčtovacího závazku se zavazuje zaměstnanec vést prodejnu, sklad nebo jinou provozovnu v bilanční rovnováze, což znamená, že se zavazuje převzaté zásoby zboží v každém čase vyúčtovat (tj. prokázat účetními záznamy a doklady, že skutečná hodnota zboží v době vyúčtování odpovídá součtu hodnoty zboží převzatého, resp. prokázaného při předchozí inventuře a hodnoty zboží mu dále dodaného, zmenšeného o součet hodnoty zboží prodaného, vráceného, jinak vydaného nebo řádně odepsaného). Musí tedy zaměstnanec vždy prokázat, že v době vyúčtování má převzaté zboží, resp. peníze utržené za převzaté zboží.

K řádnému plnění vyúčtovací povinnosti je ovšem třeba, aby zaměstnanec plnil také svoji povinnost pečovat o svěřené předměty; tato povinnost se vztahuje současně i na peníze utržené za převzaté zboží. Podnik musí pak na druhé straně plnění této povinnosti zaměstnance také zajistit (srov. § 4 odst. 1, který ukládá zaměstnavateli povinnost vytvářet zaměstnanci pracovní podmínky, které by mu umožňovaly správný výkon jeho povinností).

Hodnotou svěřenou k vyúčtování je pak nejen zboží, ale i peníze utržené za prodané zboží. Sekundární závazek, tj. závazek zaplatit vzniklé manko, vzniká proto vždy, když došlo ke škodě na svěřených hodnotách, tj. na zboží, resp. na penězích za prodané zboží a když tato škoda se projevila po provedené inventarizaci jako schodek.

Již ve směrnici pléna NS Pls 2/61 uveřejněné pod č. 64/1961 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR bylo zdůrazněno, že ustanovení § 4 odst. 1 je třeba užít vždy, když škoda na hodnotách svěřených k vyúčtování (tj. na zboží nebo na penězích) se projevila po provedené inventarizaci jako schodek. Odpovědnost hmotně odpovědného zaměstnance, který má vyúčtovací povinnost, označuje totiž § 4 záměrně jako „schodek“ a nikoli odpovědnost za „škodu“ (srov. § § 4, 9 a contrario § § 2 odst. 2, 3, 6). Schodkem se pak rozumí rozdíl mezi skutečným stavem svěřených hodnot a mezi správnými údaji účetní evidence, o který je skutečný stav nižší než stav účetní. Podstatným znakem schodku je ta skutečnost, že chybí zboží, resp. peníze za prodané zboží, o jejichž hodnotu je fyzický stav nižší.

Má tedy za této situace hmotně odpovědný zaměstnanec zvýšenou odpovědnost podle § 4 odst. 1 cit. zák., to znamená, že podnik prokazuje jen uzavření smlouvy o hmotné odpovědnosti a vznik a výši škody a na hmotně odpovědné zaměstnanci, jehož zavinění se předpokládá je, aby tvrdil a

prokazoval, že škoda vznikla zcela nebo zčásti bez zavinění, zejména tím, že škodu způsobila třetí osoba (pachatel krádeže).

Podají-li se proto hmotně odpovědnému zaměstnanci prokázat, že manko vzniklo odcizením zboží třetí osobou, bude žaloba zamítnuta z toho důvodu, že hmotně odpovědný zaměstnanec se vyvinil a že škodu způsobila třetí osoba.

Opačné stanovisko, podle něhož by byla dána jen obecná odpovědnost, by vedlo k tomu, že hmotně odpovědní zaměstnanci by tvrdili, že manko vzniklo v důsledku krádeže peněz, aby tak dosáhli toho, aby jejich odpovědnost byla posuzována jen podle ustanovení § 2 a 6. Opačný výklad by tak nezajišťoval důslednou ochranu socialistického vlastnictví, naopak by mohl ve svých důsledcích vést k obcházení ustanovení § 4.

Stanovisko, podle něhož jde v případě zaměstnancem tvrzené krádeže o analogickou situaci jako v případě poškození, resp. úplného znehodnocení zboží, je nesprávné. V případě škody vzniklé v důsledku poškození, resp. úplného znehodnocení zboží, není totiž splněn právě podstatný znak schodku, totiž že chybí zboží, o jehož hodnotu je fyzický stav nižší, a právě naopak zboží na prodejně, resp. skladu zůstalo. Toto zboží, resp. jeho hodnota se také podle speciálních předpisů (srov. směrnice MVO č. 22, uveř. v r. 7/1959 Věstníku MVO, bod 43 a vyhl. č. 125/1959 Ú. l., body 61, 62) při inventarizaci jako manko nevykazuje. Proto také tu nejde o schodek, za nějž by zaměstnanec odpovídal podle § 4 odst. 1, ale o jinou škodu, za niž odpovídá za podmínek § 2 a v rozsahu § 6 (srov. shora cit. směrnice pléna Nejvyššího soudu).

V souzené věci je nepochybné, že částku 9970,72 Kčs žalovaná ve skutečnosti vyúčtovat nemůže, i když prokazuje, že tato byla odcizena. Tato částka chybí, což bylo zjištěno také při provedené inventarizaci a dopadají tu proto plně ustanovení § 4 odst. 1 zák. č. 71/1958 Sb. z hlediska podmínek a rozsahu odpovědnosti.

I tu je samozřejmě poskytnuta žalované možnost, aby prokazovala, že za škodu neodpovídá. Předpokladem tu ovšem je, a to i v případě úmyslného jednání jiné osoby, ať už jde o osobu třetí nebo spoluzaměstnance, že odpovědný zaměstnanec neumožnil vznik škody svým úmyslným jednáním, příp. toliko svou nedbalostí. Tomu však v konkrétní věci není, když z celého řízení bezpečně vyplývá, že způsob jakým si žalovaná počínala, nepochybně ke vzniku škody úmyslným jednáním třetí osoby přispěl.

Podle toho nebylo v konkrétní věci důvodu k tomu, aby věc byla posuzována podle § 2, když podle uzavřené smlouvy o hmotné odpovědnosti jde o případ, který je v zákoně výslovně upraven a zakládá odpovědnost podle § 4 odst. 1 za předpokladu, že zde je schodek a že nebylo prokázáno, že by žalovaná úmyslné jednání třetí osoby neumožnila svou nedbalostí.

Pokud proto městský soud posoudil věc jinak, porušil zákon v ustanoveních § 1, 59, 88 odst. 1 os. ř. ve spojení s ustanovením § 2, 4 odst. zák. č. 71/1958 Sb.